

Rafał Kubicki

Sieć młynów wodnych w dobrach klasztornych na Pomorzu Wschodnim w XIII-XVI w.

Hereditas Monasteriorum 2, 35

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sieć młynów wodnych w dobrach klasztornych na Pomorzu Wschodnim w XIII–XVI w.

Badania nad funkcją i znaczeniem klasztorów w życiu społeczeństw średniowiecznej Europy stanowią żywy i wciąż rozwijający się nurt w historiografii. W pracach tych ujmowana jest bardzo szeroka gama zagadnień związanych z działalnością poszczególnych zakonów i konkretnych klasztorów. Takie tendencje widoczne są również w publikacjach powstających w naszym kraju. Wydaje się jednak, że ostatnio mamy do czynienia z mniejszym niż dawniej zainteresowaniem problematyką udziału klasztorów w życiu gospodarczym, co jest zapewne reakcją na obowiązujące wcześniej załączenie problematyki badawczej jedynie do tego zagadnienia. Stan ten należy jednak zmienić, mając przede wszystkim na względzie potrzebę integralnego spojrzenia nie tylko na warunki, w jakich funkcjonowały wspólnoty zakonne w ówczesnych realiach społeczno-gospodarczych, ale też na udział klasztorów w kształtowaniu form życia innych warstw społecznych¹. Wychodząc z tych założeń, podejmiemy w tym miejscu próbę odtworzenia sieci młynów wodnych w dobrach poszczególnych klasztorów na Pomorzu Wschodnim na tle ogólnych tendencji obserwowanych w rozwoju młynarstwa na tych terenach². Kwestia ta jest o tyle istotna, że pojawienie się mły-

1 Przegląd wyników badań nad monastycyzmem w Polsce, w tym gospodarką klasztorną, dał M. DERWICH, *Les communautés monastiques en Pologne au Moyen Âge: bilan et perspectives*, [w:] *Religious Communities and Corporations in Central Europe 10th–15th Century*, „*Quaestiones Mediae Aevi Novae*”, 2, 1997, s. 3–44 – w rozszerzonej i poprawionej formie artykuł ten ukazał się także w języku polskim, zob. IDEM, *Stan i potrzeba badań nad wspólnotami monastycznymi w Polsce średniowiecznej*, „*Nasza Przeszłość*”, 89, 1998, s. 5–64 (gospodarka – s. 20–27, 50–51, 60–61); IDEM, *Stan i perspektywy badań nad monastycyzmem*, „*Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*”, 54, 1999, 2, s. 173–183 (gospodarka – s. 180–181). Podsumowanie badań nad gospodarką klasztorną por. ostatnio IDEM, *Les recherches sur le temporel et l'économie des communautés religieuses en Pologne au Moyen Âge et aux temps modernes: bilan historiographique et perspectives*, [w:] R. DI PIETRA, F. LANDI (cura), *Clero, economia e contabilità in Europa. Tra Medioevo ed età contemporanea* (Studi Storici Carocci, 122), Roma 2007, s. 297–317.

2 Nie będziemy oddzielnie rozpatrywać roli, jaką w rozwoju młynarstwa na Pomorzu Wschodnim odegrał zakon krzyżacki. Wynika to z faktu, że ta korporacja kościelna występowała tu przede wszystkim w roli władcy terytorialnego. Należy jednak podkreślić, że Krzyżacy wnieśli na Pomorzu Wschodnim kilka wielkich założeń młyńskich, przede wszystkim budując młyny wodne na Raduni, w tym Wielki Młyn w Starym Mieście Gdańsku, czy też niewiele mniejsze obiekty w Tczewie oraz koło Gniewu i Świecia. Wszystkie te urządzenia były administrowane bezpośrednio przez ich urzędników. Krzyżacy, dysponując regale młyńskim, ściśle kontrolowali powstawanie nowych obiektów, udzielając każdorazowo zgody na ich budowę.